

Het college van
burgemeester en wethouders en de gemeenteraad van
de gemeente Hilversum
T.a.v. de heer P. van Ruitenbeek
Postbus 9900
1201 GM HILVERSUM

Utrecht, 11 juli 2017

TBAS-AP2C76/nf

Geachte leden van de gemeenteraad,

Wij bevestigen u ermee akkoord te gaan dat de in de bijlage opgenomen tekst van de controleverklaring (met w.g. ondertekening) wordt opgenomen in de bij de jaarstukken behorende jaarrekening 2016 van de gemeente Hilversum. Deze jaarstukken dienen te worden uitgebracht overeenkomstig het aan ons voorgelegde definitieve concept (c.q. de laatste drukproef rekening houdend met de aangegeven wijzigingen) waarvan een gewaarmerkt exemplaar is bijgevoegd.

De tekst van de controleverklaring is voorzien van de naam van onze accountantspraktijk en de naam van de accountant, echter zonder persoonlijke handtekening. Wij verzoeken u deze tekst van de controleverklaring zonder persoonlijke handtekening op te nemen in de openbaar te maken jaarstukken. Wij sluiten één exemplaar bij van de controleverklaring voorzien van een originele handtekening. Dit exemplaar is ten behoeve van uw archief.

Tevens bevestigen wij u ermee akkoord te gaan dat het afschrift van onze controleverklaring zonder persoonlijke handtekening wordt openbaar gemaakt, mits de opgemaakte jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door De gemeenteraad. Openbaarmaking van de controleverklaring is slechts toegestaan tezamen met deze jaarrekening. Indien u de jaarstukken en de controleverklaring opneemt op Internet, dient u te waarborgen dat de jaarrekening goed is afgescheiden van andere informatie op de internetsite. Afscheiding kan bijvoorbeeld plaatsvinden door de jaarrekening in niet-bewerkbare vorm als een afzonderlijk bestand op te nemen of door een waarschuwing op te nemen indien de lezer de jaarstukken verlaat ("u verlaat de beveiligde, door de accountant gecontroleerde jaarrekening").

Een exemplaar van de jaarrekening dient te worden ondertekend door de leden van het college van burgemeester en wethouders en te worden aangeboden aan de gemeenteraad. Deze jaarrekening dient te worden vastgesteld in een vergadering van de gemeenteraad en de vaststelling dient te worden genotuleerd.

Overigens wijzen wij erop dat, indien tot de vergadering van de gemeenteraad omstandigheden blijken die aanpassing van de jaarstukken noodzakelijk maken, een dergelijke aanpassing nog vóór de vergadering van de gemeenteraad moet worden gemaakt. Uiteraard vervalt in die situatie onze bovengenoemde toestemming.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Bijlagen: controleverklaring van de onafhankelijke accountant zonder persoonlijke handtekening
ten behoeve van opname in de jaarstukken
controleverklaring van de onafhankelijke accountant voorzien van de
originele handtekening ten behoeve van uw archief
gewaarmerkt exemplaar van het aan ons voorgelegde
definitieve concept van de jaarstukken
informatieblad Openbaarmaking van controleverklaringen

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de gemeenteraad van de gemeente Hilversum

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de in de jaarstukken 2016 opgenomen jaarrekening 2016 van de gemeente Hilversum te Hilversum gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de gemeente Hilversum op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- ▶ zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking inzake rechtmatigheid', in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen.

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ het overzicht van lasten en baten over 2016
- ▶ de balans per 31 december 2016
- ▶ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen en;
- ▶ de verantwoordingsinformatie over de specifieke uitkeringen (SiSa)

De basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid

De basis voor ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid

- 1) Met betrekking tot de lasten voortvloeiend uit de inkopen en aanbestedingen hebben wij voor een bedrag ter hoogte van € 3,69 miljoen inkopen geconstateerd welke niet in lijn met de Europese aanbestedingsregels hebben plaatsgevonden.
- 2) Het realiseren van een lager gerealiseerd aantal arbeidsplaatsen bij de sociale werkvoorziening dan verwerkt in de jaarrekening heeft geleid tot € 0,21 miljoen aan getrouwheids- en rechtmatigheidsfouten.
- 3) Het overschrijden van de door de gemeenteraad vastgestelde budgetten voor investeringen heeft geleid tot € 0,07 miljoen aan rechtmatigheidsfouten.

Overige basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 8 maart 2017 en de Regeling

Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Hilversum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.615.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 130.750 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken 2016 andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het voorwoord en de leeswijzer;
- ▶ het jaarverslag, waaronder
 - ▶ de programmaverantwoording
 - ▶ de verantwoording van de sterprogramma's
 - ▶ de paragrafen;

Uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheden beschreven in punt 1, 2 en 3 in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking', zijn wij op grond van onderstaande werkzaamheden van mening dat de andere informatie:

- ▶ met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- ▶ alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader welke op 8 maart 2017 is vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en ter kennisgeving naar de gemeenteraad is verzonden. In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De gemeenteraad is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Gemeentewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 8 maart 2017, de Regeling Controleprotocol WNT 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van

controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

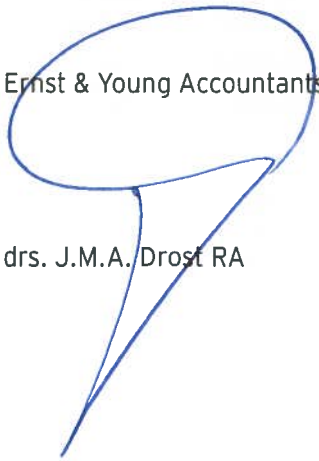
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en;
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Utrecht, 11 juli 2017

Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost RA

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de gemeenteraad van de gemeente Hilversum

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de in de jaarstukken 2016 opgenomen jaarrekening 2016 van de gemeente Hilversum te Hilversum gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- ▶ geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van de gemeente Hilversum op 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
- ▶ zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheden beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking inzake rechtmatigheid', in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen.

De jaarrekening bestaat uit:

- ▶ het overzicht van lasten en baten over 2016
- ▶ de balans per 31 december 2016
- ▶ de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen en;
- ▶ de verantwoordingsinformatie over de specifieke uitkeringen (SiSa)

De basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid

De basis voor ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid

- 1) Met betrekking tot de lasten voortvloeiend uit de inkopen en aanbestedingen hebben wij voor een bedrag ter hoogte van € 3,69 miljoen inkopen geconstateerd welke niet in lijn met de Europese aanbestedingsregels hebben plaatsgevonden.
- 2) Het realiseren van een lager gerealiseerd aantal arbeidsplaatsen bij de sociale werkvoorziening dan verwerkt in de jaarrekening heeft geleid tot € 0,21 miljoen aan getrouwheids- en rechtmatigheidsfouten.
- 3) Het overschrijden van de door de gemeenteraad vastgestelde budgetten voor investeringen heeft geleid tot € 0,07 miljoen aan rechtmatigheidsfouten.

Overige basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 8 maart 2017 en de Regeling

Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Hilversum zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons goedkeurend oordeel betreffende de getrouwheid en ons oordeel met beperking inzake de rechtmatigheid.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.615.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij zijn met de gemeenteraad overeengekomen dat wij aan de gemeenteraad tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 130.750 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken 2016 andere informatie, die bestaat uit:

- ▶ het voorwoord en de leeswijzer;
- ▶ het jaarverslag, waaronder
 - ▶ de programmaverantwoording
 - ▶ de verantwoording van de sterprogramma's
 - ▶ de paragrafen;

Uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheden beschreven in punt 1, 2 en 3 in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking', zijn wij op grond van onderstaande werkzaamheden van mening dat de andere informatie:

- ▶ met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- ▶ alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder gemeentelijke verordeningen, zoals opgenomen in het normenkader welke op 8 maart 2017 is vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en ter kennisgeving naar de gemeenteraad is verzonden. In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De gemeenteraad is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Gemeentewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het controleprotocol dat is vastgesteld door de gemeenteraad op 8 maart 2017, de Regeling Controleprotocol WNT 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van

controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en;
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Utrecht, 11 juli 2017

Ernst & Young Accountants LLP

wg. drs. J.M.A. Drost RA